

УДК 342

DOI <https://doi.org/10.32782/app.v75.2025.37>

О. О. Скрипнюк

orcid.org/0000-0001-5620-7762

кандидат юридичних наук,

старший науковий співробітник відділу конституційного права

та місцевого самоврядування

Інституту держави і права імені В. М. Корецького

Національної академії наук України

КОНСТИТУЦІЙНИЙ ВИМІР ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ КНР

Для Китаю як сучасної автократії характерна низка таких ознак, як централізація влади, порушення прав людини, фасадна (фіктивна) конституція, недотримання принципів конституціоналізму, придушення розвитку громадянського суспільства, в якій утім яскраво простежується розтиражована китайською владою у всіх політико-правових документах «китайська специфіка». Це обумовлює актуальність дослідження конституційного виміру політичного режиму КНР, що є метою статті.

Централізація влади у Китаї проявляється не лише у особливостях формування політико-правової системи, повністю підпорядкованій Комуністичній партії Китаю, яка не є монолітною, а й в узурпації влади нинішнім генеральним секретарем Центрального комітету КПК, головою КНР. Сі Цзінь Пін, уважаючи, що попередні очільники припустилися стратегічних помилок перед внутрішніми і зовнішніми викликам, «максимально консолідував управління Китаєм у своїх руках», будучи переконаним, що лише «всебічний контроль і концентрація влади допоможуть зберегти керованість ситуацією на тлі глобальних потрясінь» (Шевченко, 2021). Очоливши КНР, диктатор сконцентрував у своїх руках практично необмежену владу над державою, Комуністичною партією Китаю та збройними силами.

У 2018 р. до Конституції Китаю були внесені зміни, типові для конституційної модернізації авторитарних режимів. Вони полягали у пролонгації влади – вилученні з Конституції обмеження на балотування на керівні посади. Голова КНР та його заступник раніше могли обіймати посади не більше двох термінів поспіль (ст. 79) (China Moves, 2018). Це відкрило шлях для переобрання Сі Цзінь Піна на третій п'ятирічний термін на посаді генерального секретаря на 20-му з'їзді КПК у 2022 р., а у подальшому на невизначену кількість термінів. У березні 2023 р. генерального секретаря Комуністичної партії одностайним голосуванням ВЗНП було переобрано на третій термін на посаді Голови КНР. Вилучення цього конституційного обмеження означає відхід від традиції часів Культурної революції, згідно з якою перебування на найвищій керівній посаді в Китаї обмежувалися двома термінами та ревізію практики, яка сформувалася в КНР за останні двадцять років і отримала назву зміни «покоління».

Зміни до Конституції КНР 2018 р. також передбачили закріплення керівної ролі КПК у розбудові соціалізму з китайською специфікою, що означатиме лише посилення її ролі. На думку, О. Ковалю, «КПК не відмовиться і від керівної ролі у процесах керування державою та у правових змінах.. саме тому сьогодні вона виступає, як джерело правотворчих процесів», оскільки «закріплює за собою лідерство в ідеологічній сфері, що дозволить їй надалі залишатися домінуючою силою на політичній арені країни» (Коваль, 2018). З цим не погоджується В. Лизогуб, на думку якого, КПК фактично позбавлена чіткого юридичного статусу в Конституції Китаю, тому «враховуючи її роль у керівництві органами державної влади складається суперечлива ситуація у зв'язку з поширеною точкою зору про всеосяжне панування Компартії в Китаї» (Лизогуб, 2022, с. 29).

Але ж Комуністична партія Китаю керує Китаєм безперервно від моменту перемоги у громадянській війні над Націоналістичною партією (Гоміндан) у 1949 р. Гоміндан зазнала поразки та була змушена релокуватися на Тайвань. Політична система Китаю є фактично однопартійною і не містить такого інституційного механізму для функціонування організованої

політичної опозиції, як і вільних виборів, за винятком низового рівня. Жоден з національних лідерів Китаю не був обраним на вільних, справедливих виборах, а парламент продукує нові закони та потрібну КПК політику. «Концентрація влади в руках п. Сі, культ особистості, зосереджений на п. Сі, і його регулярні заклики до більшого ідеологічного конформізму і партійного верховенства ще більше скоротили обмежений простір для політичних дебатів, навіть всередині КПК», – підкреслюється у звіті Freedom House (China, 2024). Китай належить до не-вільних держав з дуже низьким показником 9/100, в якому політичні права становлять -2/40, а громадянські свободи 11/60.

Комуністична партія Китаю послуговується широким спектром примусових механізмів для придушення незалежної політичної активності. Вона відмовляє виборцям у участі у політичному житті і невідзвітна їм, а також характеризується тотальною непрозорістю. Місцеві партійні органи та органи влади не відповідають на запити громадян і не оприлюднюють об'єктивну статистичну інформацію, ігноруючи положення про «відкрите врядування». Влада контролює та обмежує поширення інформації, задаючи вектор формуванням суспільно-політичного дискурсу. Навіть небажана економічна статистика, яка не вказує на успіхи Китаю, не поширюється. У 2023 р. у країні зріс рівень безробіття серед міської молоді – одразу по тому уряд припинив публікувати ці дані, покликаючись на проблеми з методологією.

Боротьба з корупцією в Китаї використовується для усунення конкурентів та опонентів, для зміцнення авторитарного режиму КПК та її генерального секретаря. З 2012 р. в межах антикорупційної кампанії було притягнуто до відповідальності понад мільйон вищих державних, партійних і військових посадовців. Антикорупційні повноваження були передані Національній наглядовій комісії, яка замінила Центральну комісію з дисципліни і інспекції, яка раніше розслідувала корупційні справи в КНР. До її повноважень належить забезпечення політичної та ідеологічної дисципліни, проведення антикорупційних розслідувань (Ma, 2018). Важливо вказати, що Національна наглядова комісія має конституційний статус, закріплений в Главі 7 «Наглядові комісії» Конституції КНР.

Таким чином Сі Цзінь Пін під виглядом боротьби з корупцією посилює особисту владу і авторитет всередині партії. Якщо спочатку антикорупційні заходи стосувалися правоохоронних органів, то пізніше поширилися на державні установи. Це при тому, що корупція залишається глибоко вкоріненою в однопартійній політичній системі Китаю, яка не містить ефективних в демократіях інститутів боротьби з корупцією: вільні медіа, громадські організації, незалежні суди. Судді скаржаться на те, що місцеві чиновники втручаються у справи «з метою захисту впливових позивачів, підтримки важливих галузей промисловості або уникнення власної потенційної відповідальності» (China, 2024). У такий спосіб Комуністична партія наглядає за політичними справами, контролюючи всю судову систему. Партійні комітети впливають на призначення суддів, діяльність судів, на винесення вироків і покарань, а більшість суддів є членами КПК. Принцип верховенства керівної партії над судовою владою суперечить кільком принципам конституціоналізму (верховенства права, поділу влади).

Система освіти Китаю містить елементи політичної індоктринації, зокрема вивчення «Думки Сі Цзінь Піна», включеної як обов'язкової компоненти до всіх освітніх програм. Свобода думки і висловлювання у Китаї жорстко обмежуються. Викладачі та студенти зазнають репресій та тиску за висловлення своїх поглядів, які можуть містити критику або опозицію до правління КПК або керівництва Сі Цзінь Піна. Академічна свобода та автономія університетів у Китаї також суттєво обмежені, адже КПК має повноваження з управління ними, включаючи контроль над призначення керівників університетів. Комуністична партія намагається контролювати навіть університетські дискусії за допомогою камер спостереження, формування спеціальних відділів для нагляду за так званим політичним мисленням викладачів.

Авторитарний режим Китаю контролює і обмежує свободи слова, думки і висловлення поглядів в Інтернеті, звинувачуючи та засуджуючи людей до значних термінів позбавлення волі за критичні дописи в соціальних мережах щодо КПК або Голови КНР. У кращому випадку, китайці стикаються з покаранням за такі пости у вигляді видалення їх облікових записів, звільнення з роботи. Поліція використовує пристрої для швидкого сканування даних зі смартфонів для виявлення політично чутливого контенту, який не відповідає встановленим

обмеженням. Таким чином авторитарний політичний режим Китаю створив одне з найбільш недемократичних, сповнених обмежень медіа-середовище у світі за допомогою найскладнішої системи цензури, насамперед в Інтернеті. Натомість у Конституція стверджує, що громадяни КНР користуються свободою слова, преси, зборів, об'єднань та демонстрацій (ст. 35).

КПК практикує щоденні темники (методички) для медіа та веб-сайтів, які містять детальні інструкції, в який спосіб висвітлювати найважливіші події у новинах. Контролюється подача новин у Китаї також через акредитацію журналістів, різноманітні каральні заходи за критику партійних лідерів або КПК. Безліч веб-сайтів та мереж, визнаних нелояльними або небезпечними для політичного режиму, були заблоковані (YouTube, BBC, X, Facebook). Мережа ботів підтримує жорстку цензуру інтернет-комунікації.

Такі необмежені можливості авторитарної влади контролювати онлайн і офлайн спілкування громадян заважають формуванню громадянського суспільства та самоорганізації китайців і убезпечують владу від протестів. Незважаючи на те, що Конституція КНР містить право громадян на мирні зібрання, протестувальники майже ніколи не отримують дозвіл на демонстрації і караються за зібрання без дозволу. Для локального рівня характерні спонтанні пікети для висловлення точкового невдоволення, але вони завжди супроводжуються застосуванням сили з боку правоохоронних органів та кримінальним переслідуванням їх учасників.

Китайські громадяни зазнають порушення та утисків свободи пересування, права на вільний вибір місця проживання, вільно залишати територію КНР через обмеження владою доступу до закордонних поїздок і паспортів. Закордонним китайцям, які займаються опозиційною політичною діяльністю, заборонено повертатися до КНР. Шукачів притулку за кордоном примусово репатріюють або арештовують, незважаючи на те, що ст. 37 Конституції КНР забороняється незаконне позбавлення волі, утримання під вартою, обмеження особистої свободи громадян іншими способами.

Незважаючи на те, що Конституція КНР надає громадянам право подавати скарги та петиції, реалізувати це право, передбачене ст. 41 китайським громадянам вкрай складно, оскільки за даними моніторингових організацій «на практиці петиціонерів регулярно перехоплюють на шляху до урядових центрів, примусово повертають до їхніх рідних міст або затримують незаконно» (China, 2024). І саме право в Конституції виписане дуже суперечливо, оскільки одразу натякає на можливість покарання за висунення неправдивих звинувачень. Згідно зі абзацом 1 ст. 41 «громадяни КНР мають право критикувати і вносити пропозиції щодо будь-якого державного органу або державного службовця, а також подавати у відповідні державні органи скарги, звинувачення або заяви проти будь-якого державного органу або державного службовця за порушення закону або невиконання службових обов'язків, але вони не повинні фабрикувати або перекручувати факти для висунення неправдивих звинувачень» (Constitution, 2019). Але у жодному випадку петиціонери не мають зазнавати переслідування за реалізацію цього права. Про це вказано у абзаці 2 ст. 41 «Відповідний державний орган зобов'язаний з'ясувати факти, що стосуються скарг, звинувачень або повідомлень громадян, і взяти на себе відповідальність за їх розгляд. Ніхто не має права приховувати такі скарги, заяви чи повідомлення або вживати заходів у відповідь». На практиці заходи у відповідь є і передбачають вони переслідування петиціонерів.

Взагалі Конституція Китаю залишається дуже заідеологізованою, що ускладнює її моніторинг на предмет демократичності. Автократії приймають фасадні конституції, які не працюють на практиці, щоб уникнути закидів з боку міжнародної спільноти щодо порушення прав людини та недотримання принципів конституціоналізму. Їх тексти не є недемократичними, вони містять більшість – якщо не всі елементи демократичного режиму, однак проголошені у них норми та принципи вступають у суперечність з реаліями їх реалізації.

Конституція КНР є дуже цікавим кейсом для дослідження в межах науки конституційного права – нормативно-правовим актом, який обслуговує і легітимує китайський авторитарний режим. Поза сумнівом, вона є фасадною конституцією – декларує права і свободи, але здебільшого не містить механізмів реалізації прав та свобод, які гарантує. Навіть у тих нечисленних випадках, де такий механізм передбачений, як у випадку з поданням громадянами скарг і петицій, він одночасно включає суттєві обмеження, характерні для недемократичних полі-

тичних режимів, як-от відповідальність за фабрикацію, перекручування фактів та висунення неправдивих звинувачень на адресу чиновників.

Цю тенденцію також зауважує В. Лизогуб: «Конституція відштовхується від соціалістичного підходу до прав і обов'язків громадянина, передбачає в цілому скромний перелік основних прав і свобод з особливим наголосом на соціально-економічні права» (Лизогуб, 2022, с. 27). Він наголошує на тому, що у Основному Законі Китаю право на працю задеклароване, але не гарантоване державою, реалізація права на освіту значно лімітована, відсутнє право на соціальне забезпечення літніх людей у загальнонаціональному вимірі. Натомість закріплюється низка обов'язків: працювати, захищати Батьківщину від агресії, захищати єдність Китаю, дотримуватися трудової дисципліни, громадського порядку. Як зазначається у ст. 33 Конституції КНР, кожен громадянин користується правами, передбаченими Конституцією і законами, і повинен виконувати обов'язки, передбачені ними. І зв'язок права, що дорівнює або вимагає реалізації обов'язку для його забезпечення від громадянина, а не держави – дуже чітко простежується у Конституції КНР.

Прикладом можуть бути соціально-економічні права, як-от ст. 42 під промовистою назвою «Громадяни Китайської Народної Республіки мають право і обов'язок працювати». У тексті статті обов'язок працювати завуальований і пом'якшений ідеологічним соціалістичним пафосом, ось чому Основний Закон КНР слід вважати заідеологізованим. А саме нормами: «праця є почесним обов'язком кожного працездатного громадянина, держава заохочує участь громадян у добровільній праці, змагання за соціалістичну працю, відзначає і нагороджує зразкових працівників і передовиків виробництва» (Constitution, 2019). Але це не скасовує обов'язку працювати, тоді як у демократичних державах він відсутній. Оскільки держава зацікавлена у тому, щоб люди працювали, як зазначають І. Ярош та О. Тихонюк, «в цьому контексті право на працю створює обов'язок держави забезпечити рівні можливості реалізації цього права.. в такому випадку держава і суспільство стабільно розвиватимуться» (Ярош & Тихонюк, 2022, с. 115). Тоді як автократії, не обмежені законом і правом, порушують права людини і можуть змусити її працювати проти її волі.

Фасадність або фіктивність Конституції КНР виявляється також у тому, що демократія як мета і вектор розвитку Китаю дуже часто згадуються у її тексті, однак держава має дуже низький індекс демократії за оцінкою міжнародних моніторингових організацій. Наприклад, з преамбули Основного Закону Китаю з'ясовується, що китайський народ провадив «героїчну боротьбу за національну незалежність і визволення, за демократію і свободу», що у 1949 р. «на чолі з Комуністичною партією Китаю.. скинув панування імперіалізму, феодалізму і бюрократичного капіталізму, здобув велику перемогу в Новій демократичній революції і заснував Китайську Народну Республіку», а після її заснування «країна поступово здійснила перехід від нового демократичного суспільства до соціалістичного», що означає народно-демократичну диктатуру, очолювану робітничим класом і засновану на союзі робітників і селян, яка за своєю суттю є диктатурою пролетаріату (Constitution, 2019). Почнемо аналіз преамбули з того, що Нова демократична революція у західній науковій думці має назву Китайської революції і означає хвилю великих політичних заворушень у Китаї (1911–1949 рр.), що завершилися встановленням однопартійного правління Комуністичної партії і створенням Китайської народної республіки. Але ці політичні процеси досить далекі від західного розуміння демократії.

Натомість китайське розуміння демократії вдало поєднується з диктатурою – однією з крайніх форм авторитаризму. Так, згідно з останніми змінами до Конституції 2018 р. китайський народ під керівництвом КПК на основі марксизму-ленінізму, вчення Мао Цзедун, теорії Ден Сяопіна, а також наукового вчення Сі Цзінь Піна про соціалізм з китайською специфікою в новій епосі продовжуватиме розвивати народно-демократичну диктатуру, крокувати соціалістичним шляхом, реформуватиметься, а саме розвиватиме соціалістичну ринкову економіку і соціалістичну демократію, вдосконалюватиме соціалістичну правову державу для того, щоб перетворити Китай на потужну, сучасну соціалістичну країну, процвітаючу, сильну, демократичну, культурно розвинену.

Народна диктатура і диктатура пролетаріату вживаються в Конституції КНР як синоніми. Прямий зв'язок цих понять з авторитаризмом простежується дуже чітко. Концепцію диктату-

ри пролетаріату висунули К. Маркс і Ф. Енгельс у «Маніфесті Комуністичної партії». Означає вона владу робітничого класу очолюваного партією, яка встановлюється внаслідок революції у вигляді диктатури для придушення опору та\або реваншу класу буржуазії. Ідеологічне обґрунтування необхідності захоплення влади однією партією у формі диктатури могло різнитися, але не змінювало суті диктатури. Вона означає необмежену владу в державі особи або групи осіб, яка у своїй діяльності спирається на застосування насильства органами державної влади, силовими структурами і означає відповідний однойменний режим, який є різновидом авторитаризму. Як правило такий режим діє без конституції або з номінальною конституцією (Кульчицький, 2004). Остання реально не обмежує владу, а містить набір декларацій, що в принципі є характерною рисою Конституції КНР. Чіткість і лаконічність норм не притаманна Конституції Китаю.

Аналогічні недоліки має також інший важливий, але суто політичний документ, який визначає основи діяльності владної партії – конституція КПК. Йдеться про декларативність, номінальність, розлогі формулювання замість чітких положень та норм. Зокрема, об'єктом інтересу є ті постулати, що стосуються демократії, правової держави та вектору розвитку Китаю. Так, КПК зобов'язується вести за собою китайський народ у розвитку соціалістичної демократії. Соціалістичні правові системи притаманні державам, в яких у 20 ст. сформувалися соціалістичні та комуністичні авторитарні або тоталітарні режими і які мають мало спільного з сучасним розумінням демократії (Collins, & Cottey, 2018). Сі Цзінь Пін на 20-му Всекитайському з'їзді КПК заявив, що «народна демократія... є головним атрибутом соціалістичної демократичної політики і є найширшою, найреальнішою і найдієвішою демократією» (Народна демократія, 2022). Головним суб'єктом китайської соціалістичної демократії декларативно є китайський народ. КПК вважає, що ця модель демократії має переваги на західними демократіями, бо є всеосяжною (китайський народ є господарем своєї країни), поєднує різні форми народовладдя: демократичні вибори, управління та контроль, консультації, участь громадян в ухваленні рішень, що стосуються різних аспектів суспільного та політичного життя. Все це комуністичний конституційний популізм.

Основну роль у будь-якій соціалістичній політико-правовій системі відіграє відповідна революційна партія (у кейсі Китаю комуністична), яка автоматично отримує незмінну керівну та спрямовуючу роль у суспільстві. А це характеристики авторитаризму, а не демократії, яка передбачає конкурентну та рівну участь різних політичних груп, які висловлюють погляди різних сегментів суспільства у боротьбі за владу.

Конституція Китаю є фасадним нормативно-правовим актом з ідеологізованим наповненням, який обслуговує і легітимує китайський авторитарний режим. Основний Закон відштовхується від соціалістичного підходу до прав і обов'язків громадянина, містить скромний перелік основних прав і свобод, здебільшого не передбачає механізмів реалізації, робить акцент на обов'язках (працювати, захищати Батьківщину від агресії, захищати єдність Китаю, дотримуватися трудової дисципліни, громадського порядку). Нечисленні механізми реалізації прав контейнерують суттєві обмеження у вигляді санкцій, наприклад за неправдиві звинувачення чи перекручування фактів у випадку подання скарг і петицій. Норми фіктивної Конституції на практиці не лише не виконуються, а повністю суперечать реаліям їх правозастосування.

Література

- China Moves to Let Xi Stay in Power by Abolishing Term Limit.* (2018). The New York Times. <https://www.nytimes.com/2018/02/25/world/asia/china-xi-jinping.html>.
- China.* (2024). Freedom in the world 2024. <https://freedomhouse.org/country/china/freedom-world/2024>.
- Collins, N., & Cottey, A. (2018) *Understanding Chinese politics: an introduction to government in the People's Republic of China*. Manchester University Press.
- Constitution of the People's Republic of China.* (2019). The State Council of PRC. https://english.www.gov.cn/archive/lawsregulations/201911/20/content_WS5ed8856ec6d0b3f0e9499913.html.
- Ma, J. (2018) *Revealed: the far-reaching powers of China's new super anticorruption agency*. The South China Morning Post. <https://www.scmp.com/news/china/policies-politics/article/2136949/far-reaching-powers-chinas-new-super-anti-corruption>.

- Коваль, О. (2018). Конституційна реформа в КНР як правовий інструмент політичних змін. *Україна-Китай*, 5(11). <https://sinologist.com.ua/koval-o-o-konstytutsijna-reforma-v-kr-yak-pravovyj-instrument-politychnyh-zmin/>.
- Кульчицький, С. В. (2004). *Диктатура пролетаріату*. Енциклопедія історії України. https://www.history.org.ua/?termin=Dyktatura_proletariatu.
- Лизогуб, В. (2022) Основні риси системи організації державної влади за Конституцією КНР 1982 року. *Теорія і практика правознавства*, 2 (22).
- Народна демократія у всьому процесі гарантує, що китайський народ залишиться господарем своєї країни.* (2022). Міжнародне радіо Китаю. <https://ukrainian.cri.cn/2022/10/19/ARTITcqjScSTh9xcTvRrk16J221019.shtml>.
- Шевченко, П. (2021) *Хто насправді править Китаєм. Усе про комуністичну еліту КНР*. Lb.ua. https://lb.ua/world/2021/12/17/501052_ho_naspravdi_pravit_kitaiem_use_pro.html.
- Ярош, І., & Тихонюк, О. (2022) Право на працю як фундаментальне право людини та співвідношення карантинних обмежень з правом на працю. *Аналітично-порівняльне правознавство*, 1.

References

- China Moves to Let Xi Stay in Power by Abolishing Term Limit.* (2018). The New York Times. <https://www.nytimes.com/2018/02/25/world/asia/china-xi-jinping.html>.
- China.* (2024). Freedom in the world 2024. <https://freedomhouse.org/country/china/freedom-world/2024>.
- Collins, N., & Cottey, A. (2018) *Understanding Chinese politics: an introduction to government in the People's Republic of China*. Manchester University Press.
- Constitution of the People's Republic of China.* (2019). The State Council of PRC. https://english.www.gov.cn/archive/lawsregulations/201911/20/content_WS5ed8856ec6d0b3f0e9499913.html.
- Ma, J. (2018) *Revealed: the far-reaching powers of China's new super anticorruption agency.* The South China Morning Post. <https://www.scmp.com/news/china/policies-politics/article/2136949/far-reaching-powers-chinas-new-super-anti-corruption>.
- Koval, O. (2018). Konstytutsiina reforma v KNR yak pravovyi instrument politychnykh zmin. [Constitutional Reform in China as a Legal Instrument for Political Change]. *Україна-Китай*, 5(11). <https://sinologist.com.ua/koval-o-o-konstytutsijna-reforma-v-kr-yak-pravovyj-instrument-politychnyh-zmin/>. [in Ukrainian]
- Kulchytskyi, S. V. (2004). Dyktatura proletariatu. [The dictatorship of the proletariat]. *Entsyklopediia istorii Ukrainy*. https://www.history.org.ua/?termin=Dyktatura_proletariatu. [in Ukrainian]
- Lyzohub, V. (2022) Osnovni rysy systemy orhanizatsii derzhavnoi vlady za Konstytutsiieu KNR 1982 roku. [The main features of the system of organization of state power under the Constitution of the People's Republic of China of 1982]. *Teoriia i praktyka pravoznavstva*, 2 (22). [in Ukrainian]
- Narodna demokratiia u vsomu protsesi harantuie, shcho kytaisnyi narod zalyshytsia hospodarem svoiei krainy.* (2022). [People's democracy in the entire process ensures that the Chinese people remain the masters of their country]. *Mizhnarodne radio Kytau*. <https://ukrainian.cri.cn/2022/10/19/ARTITcqjScSTh9xcTvRrk16J221019.shtml>. [in Ukrainian]
- Shevchenko, P. (2021) *Khto naspravdi pravyt Kytaiem. Use pro komunistychnu elitu KNR.* [Who really rules China. All about China's communist elite]. Lb.ua. https://lb.ua/world/2021/12/17/501052_ho_naspravdi_pravit_kitaiem_use_pro.html. [in Ukrainian]
- Yarosh, I., & Tykhoniuk, O. (2022) Pravo na pratsiu yak fundamentalne pravo liudyny ta spivvidnoshennia karantynnykh obmezhen z pravom na pratsiu. [The right to work as a fundamental human right and the relationship between quarantine restrictions and the right to work]. *Analitichno-porivnialne pravoznavstvo*, 1. [in Ukrainian]

Анотація

Скрипнюк О. О. Конституційний вимір політичного режиму КНР. – Стаття.

Досліджено конституційний вимір політичного режиму КНР. Виявлено, що Конституція Китаю є фасадним нормативно-правовим актом, який обслуговує і легітимує китайський авторитарний режим. Фасадність або фіктивність Конституції КНР виявляється у тому, що демократія як мета і вектор розвитку Китаю дуже часто згадуються у її тексті, однак держава має дуже низький індекс демократії за оцінкою міжнародних моніторингових організацій. Авторитарії приймають фасадні конституції, які не працюють на практиці, щоб уникнути закидів з боку міжнародної спільноти щодо порушення прав людини та недотримання принципів конституціоналізму.

Основний Закон КНР відштовхується від соціалістичного підходу до прав і обов'язків громадянина, містить скромний перелік основних прав і свобод, здебільшого не передбачає механізмів реалізації, робить акцент на обов'язках (працювати, захищати Батьківщину від агресії, захищати єдність Китаю, дотримуватися трудової дисципліни, громадського порядку). Нечисленні механізми реалізації прав

контейнерують суттєві обмеження у вигляді санкцій, наприклад за неправдиві звинувачення чи перекручування фактів у випадку подання скарг і петицій. Норми фіктивної Конституції на практиці не лише не виконуються, а повністю суперечать реаліям їх правозастосування.

Політична система Китаю фактично є однопартійною і не містить такого інституційного механізму для функціонування організованої політичної опозиції, як і вільних виборів, за винятком низового рівня. Жоден з національних лідерів Китаю не був обраним на вільних, справедливих виборах, а парламент продукує нові закони та потрібну КПК політику. Принцип верховенства керівної партії над судовою владою суперечить кільком принципам конституціоналізму (верховенства права, поділу влади).

У 2018 р. до Конституції Китаю були внесені зміни, типові для конституційної модернізації авторитарних режимів. Вони полягали у пролонгації влади – вилученні з Конституції обмеження на балотування на керівні посади. Крім того, Конституція Китаю залишається дуже заідеологізованою, що ускладнює її моніторинг на предмет демократичності.

Ключові слова: Китай, авторитарний режим, конституціоналізм, фасадна конституція.

Summary

Skrypniuk O. O. The constitutional dimension of the political regime of the PRC. – Article.

This study examines the constitutional dimension of the political regime of the People's Republic of China (PRC). It is revealed that the Constitution of China serves as a façade normative legal act that legitimizes and supports the country's authoritarian regime. The façade or fictitious nature of the PRC Constitution is evident in the frequent references to democracy as a goal and vector of China's development, while international monitoring organizations rank the country very low on democracy indices. Autocratic regimes adopt façade constitutions that are non-functional in practice to avoid criticism from the international community regarding human rights violations and non-compliance with the principles of constitutionalism.

The PRC's Fundamental Law is based on a socialist approach to citizens' rights and obligations, offering a modest list of fundamental rights and freedoms, mostly without implementation mechanisms, and emphasizing duties (such as labor, defending the homeland from aggression, maintaining China's unity, adhering to labor discipline, and preserving public order). The few mechanisms for exercising rights contain significant restrictions, including sanctions for false accusations or misrepresentation of facts in complaints and petitions. The provisions of this fictitious Constitution are not only unenforced in practice but also directly contradict the realities of legal application.

China's political system is effectively a one-party system and lacks institutional mechanisms for the operation of organized political opposition or free elections, except at the grassroots level. None of China's national leaders have been elected in free and fair elections, and the legislature primarily produces laws and policies aligned with the interests of the Chinese Communist Party (CCP). The principle of the ruling party's supremacy over the judiciary contradicts several fundamental principles of constitutionalism, including the rule of law and the separation of powers.

In 2018, amendments were introduced to the Chinese Constitution that are characteristic of constitutional modernization in authoritarian regimes. These changes primarily involved power prolongation – specifically, the removal of constitutional term limits for top leadership positions. Furthermore, the Chinese Constitution remains highly ideologized, which complicates its evaluation in terms of democratic standards.

Key words: China, authoritarian regime, constitutionalism, façade constitution.